

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/kosciol/124767,Ksiadz-Jakob-Rolkowski-1864-1941-Wybitny-patriota-i-spolecznic-obronca-polskosci.html>

Ksiądz Jakób Rólkowski wraz z nauczycielem i dziećmi. Sztabin, dwudziestolecie międzywojenne (fot. ze zbiorów Centrum Biblioteczno-Kulturalnego w Sztabinie)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Ksiądz Jakób Rólkowski (1864-1941). Wybitny patriota i społecznik, obrońca polskości na ziemi sztabińskiej

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MATEUSZ UŁANOWICZ 29.04.2026

Dnia 22 czerwca 1941 r., w wyniku niemieckiego bombardowania, doszło do

Śmierci księdza Jakóba Rótkowskiego – proboszcza parafii Sztabin na Suwalszczyźnie w latach 1901-1941, współpracownika Polskiej Organizacji Wojskowej oraz działacza społecznego.

Jakób Rótkowski urodził się dnia 30 lipca 1864 r. w miejscowości Jeziorki w guberni augustowskiej Królestwa Polskiego. Jego rodzicami byli Marcin oraz Józefa z Dębskich. Po ukończeniu suwalskiego gimnazjum, w 1883 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Sejnach. Święcenia kapłańskie przyjął dnia 10 czerwca 1888 r.

Posługę duchownego Jakób Rótkowski zaczął pełnić jako wikariusz w Nowogrodzie, skąd w 1891 r. przeniesiono go do parafii w Kuczynie. W 1901 r. kapłan został mianowany proboszczem w parafii Sztabin w powiecie augustowskim guberni suwalskiej, z którą związał się na kolejne 40 lat. Swoje wspomnienia z posługi duszpasterskiej zawarł w książce „Trzydzieści lat mojego pasterzowania w parafii sztabińskiej”, wydanej w 1933 r.

Działalność niepodległościowa

Już na samym początku swojego pobytu w Sztabinie, Jakób Rótkowski został ukarany przez władze carskie karami pieniężnymi za nielegalne zorganizowanie procesji oraz utworzenie bramy triumfalnej, wzbogaconej o sztandary narodowe. W lutym 1915 r., gdy wojska niemieckie i rosyjskie walczyły ze sobą na linii rzeki Biebrzy, duchowny naraził się również żołnierzom państw centralnych. Podejrzany o szpiegostwo, wiosną 1915 r. (wraz z grupą innych księży) został aresztowany przez wojska niemieckie i internowany w Prusach Wschodnich, a następnie w Westfalii.

Powrót do domu księdza Rótkowskiego nastąpił w styczniu 1916 r., dzięki protekcji Wojciecha Trąmpczyńskiego – ówczesnego posła Reichstagu, przyszłego Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Zwolnienie z internowania nie oznaczało końca prześladowań, kierowanych w stronę sztabińskiego proboszcza, ponieważ do końca sierpnia 1919 r. Suwalszczyzna okupowana była przez wojska niemieckie. Kilukrotnie Jakób Rótkowski musiał ukrywać się przed niemieckimi żołnierzami, którzy chcieli go aresztować bądź zabić. Ich wrogie nastawienie do księdza wynikało głównie z faktu, iż pomagał on młodym mężczyznom, chcącym wstąpić do wojska polskiego, m.in. poprzez wydawanie potrzebnych zaświadczeń, pożyczanie pieniędzy oraz organizowanie przerzutów.

**Kościół pw. świętego Jakóba
Apostoła w Sztabinie po ostrzale
artyleryjskim. Zdjęcie wykonane
przez niemieckiego oficera.
Sztabin, I wojna światowa (fot.
domena publiczna)**

**Kościół w Sztabinie po
odbudowie, Sztabin,
dwudziestolecie międzywojenne
(fot. domena publiczna)**

Duchowny wspierał również Polską Organizację Wojskową, prężnie działającą w tym regionie. Z jego pomocy korzystał na przykład Michał Łazarski (1896-1944) – komendant Obwodu POW Sztabin, przyszły poseł oraz senator.

Ewakuacja wojsk niemieckich z Suwalszczyzny nie oznaczała końca niebezpieczeństw w życiu kapłana, ponieważ w sierpniu 1920 r. przez Sztabin przechodziły oddziały Armii Czerwonej, podążające w kierunku Warszawy. Milicja, utworzona z inspiracji bolszewików, starała się aresztować księdza Rólkowskiego. Duchownemu udało się jednak zbiec z plebani dzięki ostrzeżeniu służącej. Po zakończeniu działań wojennych, Jakób Rólkowski kontynuował posługę duszpasterską w Sztabinie. Miejscowość ta po reformie administracyjnej z 1919 r. znajdowała się w granicach powiatu augustowskiego województwa białostockiego.

Działalność społeczna

Jednym z najważniejszych przejawów aktywności społecznej księdza Jakóba Rólkowskiego było zmobilizowanie przez niego parafian do budowy neogotyckiego kościoła w Sztabinie, który został wyświęcony dnia 11 września 1910 r. Duchownemu udało się pozyskać na ten cel środki, pozostawione przez hrabiego Karola Brzostowskiego (1796-1854) – reformatora społecznego, przemysłowca, wynalazcę oraz właściciela majątku ziemskiego, położonego na ziemi sztabińskiej.

Nowo wybudowana świątynia została dotkliwie uszkodzona podczas I wojny światowej w wyniku ostrzału artyleryjskiego. Staraniem kapłana, po zakończeniu działań zbrojnych przystąpiono do jej odbudowy, którą ukończono w 1929 r.

Poza tym ksiądz Rólkowski przyczynił się do budowy nowych szkół na terenie gminy Sztabin oraz współorganizował sklep spółdzielczy. Upowszechniał wśród swoich parafian uprawę tytoniu, traktując ją jako źródło dodatkowego zarobku.

**Ksiądz Jakób Rólkowski wraz z
nauczycielem i dziećmi. Sztabin,**

dwudziestolecie międzywojenne

(fot. ze zbiorów Centrum

Biblioteczno-Kulturalnego w

Sztabinie)

Ostatnie lata życia oraz śmierć

W czerwcu 1938 r. ksiądz Jakób Rólkowski obchodził jubileusz 50-lecia kapłaństwa. W uznaniu dokonań duchownego, odznaczono go Medalem Niepodległości. Po wybuchu II wojny światowej Sztabin znalazł się pod okupacją sowiecką. Zdaniem urodzonego w tej miejscowości księdza biskupa Tadeusza Zawistowskiego (1930-2015), NKWD miało zamiar aresztować księdza Rólkowskiego. Nie nastąpiło to jednak, ponieważ dnia 22 czerwca 1941 r. III Rzesza zaatakowała Związek Sowiecki, przez co tereny gminy Sztabin znalazły się pod okupacją niemiecką.

Zaczął się nowe pasmo prześladowań, także w stosunku do kapłanów, lecz ksiądz Jakób Rólkowski już ich nie doświadczył. W pierwszym dniu niemieckiej agresji samoloty Luftwaffe zbombardowały wojska sowieckie, przepływające się przez Biebrzę. Bomby, spadające na Sztabin, zraniły również Jakóba Rólkowskiego, który w chwili nalotu przebywał w suszarni tytoniu. Duchowny zmarł po kilku godzinach w wyniku odniesionych obrażeń. Pochowano go na cmentarzu przykościelnym w Sztabinie.

W ten sposób życie zakończył wybitny patriota i społecznik, który całe swoje życie poświęcił dla dobra lokalnej społeczności. W okresie PRL-u pamięć o księdzu Jakóbie Rólkowskim kultywowana była wybiórczo. Z jednej strony podkreślano jego zaangażowanie w budowę sztabińskiego kościoła, natomiast z drugiej strony starano się zatuzszować prawdę o wojnie polsko-bolszewickiej, którą przedstawił na kartach swoich wspomnień.

COFNIJ SIĘ